

(Време, 8. 9. 2011)

Ако вас је изненадио хладан туш којим је Ангела Меркел ту скоро усред Београда полила Бориса Тадића, биће вам јасније ако на сајту Викиликса прочитате поверљиву депешу америчке амбасаде у Берлину од 7. децембра 2009. године (www.cablegatesearch.net/search.php). Тамо ћете наћи да је Ангела Меркел још у новембру 2009. године "снажно обесхрабривала" Бориса Тадића од намере да те зиме поднесе кандидатуру Србије за улазак у Европску унију. Речено му је да Немачка ту кандидатуру "очима неће да види". Тадић је у децембру исте године, после "озбиљних анализа", ипак потписао одлуку о кандидатури и потом је лично однео премијеру Шведске, земље која је у то време председавала Унијом. Том је приликом приређена мала, узалудна свечаност; кандидатура се од тада кисели.

Немачки дипломата који је ово препричао америчким колегама нервирао се што српске власти својим грађанима представљају да је улазак Србије у ЕУ могућ "већ за три или четири године". (У Србији је, заиста, чак и председница Спољнополитичког савета Министарства спољних послова тврдила да није немогућ улазак Србије у ЕУ 2014. године, симболично на стоту годишњицу Првог светског рата, оног што је у Сарајеву почео пуцњем Гаврила Принципа). Немац је био уверен да за Србију Европе не може бити још барем десет година.

Званични Београд не само што није обавестио своје грађане о овој политичкој препреци, већ је јавно умањивао и значај чињенице да је канцеларкина странка у партијској платформи написала да се залаже за паузу у проширењу ЕУ после Хрватске. Је ли наша власт заиста била онолико пренеражена колико је деловала после посете Ангеле Меркел? Ако јесте, онда се амерички амбасадори у Београду с правом жале Вашингтону да Београд олако "поверује сопственој реторици".

ЕХ, ДА СУ ЗНАЛИ: Депеше које су посредством Викиликса процуриле из америчке амбасаде у Београду непресушан су извор сазнања о америчкој политици према Србији, али можда још више о домаћој, српској политичкој сцени. Оне саме за себе горљиво потврђују основну тезу Џулијана Асанжа: када би државни службеници и политичари знали да ће све што раде и говоре изаћи на видело и доспети у руке грађана који их бирају и плаћају, никако не би радили то што раде и говорили то што говоре.

То не важи само за људе попут Момчила Перишића, бившег потпредседника прве постмилошевићевске српске владе, који је Американцима за паре продавао државне тајне али је због сасвим друге работе ових дана у Хагу осуђен на 27 година робије. По свој прилици важи и за садашњег шефа БИА Сашу Вукадиновића. Можда би два пута размислио да ли му приличи да "радо прима" посете из америчке амбасаде на свом безбедносно веома осетљивом радном месту, да је унапред знао да ће га Камерон Мантер због тога јавно похвалити у депеши под ознаком "тајно" од 22. октобра 2008. године.

Можда председник Већа за ратне злочине Сениша Важић не би америчкој амбасади подносио извештај о томе како бивши ДСС-ов министар полиције Драган Јочић није био довољно "транспарентан" у раду и како је "политизовао" сарадњу са Хашким трибуналом, већ би такве тврдње упутио домаћим државним органима.

Можда се тужилац за ратне злочине Владимир Вукчевић не би жалио амбасади, већ српској Влади и јавности, што му у обављању важног државног посла нимало не помажу министарства којим руководе људи из политичке странке којом руководи тадашњи председник Владе Војислав Коштуница.

Можда неко од саветника из Ђелићевог кабинета не би трећег 3. марта 2008. обавестио Камерона Мантера (у депеши у загради пише *strictly protect*, дакле *молба централи* да се штити идентитет извора) да председник Тадић оклева са супротстављањем Коштуничиној тврдој политици око Косова, иако је управо добио 2,3 милиона гласова на председничким изборима јер страхује да га ДСС и СРС не опозову у Скупштини Србије због непоштовања Устава.

Шеф кабинета председника Тадића, Мики Ракић, вероватно не би причао Американцима да је приликом посете Москви прекорео руску обавештајну службу зато што се у Русији крију српски ратни злочинци. Исувише би бринуо да се не замери Русима, чак и да их је

заиста строго прекорео...

Можда други државни службеници, попут Борка Стефановића из Министарства спољних послова, не би молили гостујућег функционера Стејт департамента Роберта Силберстина да Америка, као "светионик слободе", одложи признање независности Косова за период после другог круга српских председничких избора, како не би нашкодила председнику Тадићу (што је све записано у депеши од 17. децембра 2007, под насловом "Одложите признање како бисте помогли добрим момцима"). Немојте тражити да Тадић прихвати губитак Косова, покојни премијер Ђинђић је убијен за мање од тога, завапио је Стефановић на том састанку. Камерон Мантер је наизглед остао тврда срца: у закључак депеше је ушло да је "ДС више молећив, а ДСС тврд и арогантан", али да ни једнима ни другима не треба попуштати око независности Косова. Истина, независност Косова је ипак сачекала, не само други круг председничких избора (3. фебруар), већ и Тадићево проглашење за председника Србије (15. фебруар 2008), да би била једнострано проглашена 17. фебруара 2008. Можда пуком случајношћу.

Можда Драган Шутановац не би у фебруару 2010. убеђивао нову америчку амбасадорку да је тек за његовог министарског мандата војска постала установа од поверења у Србији, као што је можда не би убеђивао ни да би донирање 20 до 30 нових "хамвија" "поправило мишљење српске јавности о Америци". Двадесет првог јуна 2007. Мајклу Полту вероватно не би саопштавао да је његова стварна "мисија" на положају српског министра одбране да "припреми српске оружане снаге за улазак у НАТО". Нити би му рекао да треба мотрити на око 200 активних припадника Министарства унутрашњих послова у које нема поверења и који би могли да "заметну кавгу" јер су их "обликовала косовска искуства". И вероватно се у међувремену покајао што је о својим каријерним плановима тако слободно разговарао са Американцима, који су одмах обавестили Вашингтон да он пре свега "мисли о себи" и да је признао да је "пристао" да буде министар одбране у замену за обећање да ће га Демократска странка подржати као кандидата за градоначелника Београда.

ТАДИЋ, КОШТУНИЦА И РЕТОРИКА: То се, као што знамо, није десило. Али се лепо уклопило у америчко извештавање о природи Демократске странке, од које у Србији амбасада САД једино више воли Либерално-демократску партију Чедомира Јовановића, али којој стално налази мане. То је, наводно, странка склона интригама, функционери су јој склони корупцији, а председник сувише бојажљив и неодлучан. У фебруару 2009, Камерон Мантер чак извештава Вашингтон да Тадићева странка није заслужила подршку америчке администрације и да су се "током целе Тадићеве владавине" Срби несношљиво понашали (односно на *poxious*, што ће рећи на отрован, шкодљив начин). Но он ипак предлаже да Обамина администрација тој Тадићевој "проевропској" влади (ово проевропска је подсмешљиво, под наводницима)

пружи шансу и одврати је од окретања Русима.

Тај патернализам у начину на који се у депешама третира Борис Тадић изгледа да потиче из уверење да је Запад тај који је омогућио "Тадићеву администрацију" током које су се Срби "отровно" понашали. Када Коштуница у марту 2008. руши владу и сазива изборе, Мантер јавља централи да су "демократски лидери" већ долазили код њега да га моле да интервенише код Европљана како би "добили нешто" од Европске уније са чиме би могли на изборе: Споразум о придруживању, Шенген или новац за инфраструктуру, нешто што би било опипљив доказ да се придруживање Европи исплати. Пре избора је потписан Споразум о придруживању, а остало је историја. И у понашању Меркелове се овог лета дало приметити да ничије позивање на изборе, "у Немачкој или Србији", неће ништа променити јер се неке ствари морају обавити без обзира на изборе. Још је Мајкл Полт у септембру 2006, уочи Тадићеве последње службене посете Вашингтону, јављао како му је Тадић "у два наврата тражио да му обезбедимо нешто, добар споразум око цркава и децентрализације, како би боље прошао на изборима".

У Коштуничино време америчку амбасаду код Тадића највише нервира – Коштуница. Полт се још 1. септембра 2006. жали што Тадић мора да "одржава добре односе" са Коштуницом, иако признаје да у то време у Србији и није могућа никаква друга демократска опција осим заједничке власти ДС-а и ДСС-а. Тврди да би Тадић морао да буде "смелији" и вајка се да га у тој смелости спречава потреба да остане популаран у јавности и да се не замери Коштуници, а онда признаје да би председник можда и био смелији да му се није разбило о главу што је 2004. позвао Србе да учествују на косовским изборима. Коштуница је одбио, Срби свакако нису изашли на биралишта, а Тадићева популарност је опала.

Тај ламент што Тадић чини уступке Коштуници, попушта или му се повинује, траје у депешама све до марта 2008, када Коштуница обара владу и расписује изборе. Но америчка опсесија Коштуницом се не завршава његовим силаском са власти. Тадићева реторика почне онда да их подсећа на Коштуничину, који им се мало-мало привиђа и из Јеремића. Тада почињу да се жале Стејт департменту што Тадић реагује "инертно" и што као лидер има много "мана".

БАЛАНСИРАЊЕ НА ЖИЦИ: Чини се да су Американци заправо жртве сопствених предрасуда. Учили су унапред да ће Тадић, када неометано буде владао Србијом, бити "пријемчивији" на њихове аргументе од Коштунице, јер већ подржава улазак Србије у НАТО и споразуме попут СОФА. У време када инвестирају највеће наде у Тадића,

2006, амерички приоритети су Косово, Хашки трибунал и војна сарадња (тек касније ће почети да се жале на "српски сентиментализам у односу на Русију", на православне заблуде о братству ова два народа, на донкихотске аспекте политике око Косова).

Наду да ће Тадић признати Косово Мајкл Полт, који је био амбасадор те 2006. године, гради на следећим слабашним индицијама. Прво, Тадић је много лакше од Коштунице прихватио независност Црне Горе. Полт са одобравањем јавља да је Тадић "три пута" путовао у ЦГ после референдума и да је пре тога јавно подржавао заједничку државу, али да, за разлику од Коштунице, није ништа покушао да учини како би издејствовао да Црногорци који живе у Србији гласају на изборима. Американци се свеједно стално жале на Тадићево наводно "балансирање на жици", на његове "мане као лидера", на претерану бојажљивост и на то да "ни на једном важном питању" није спреман да се успротиви Коштуници.

Велику улогу, рекло би се, игра и то што истраживачи јавног мњења на које се америчка амбасада ослања, или их наводи као покриће за своје препоруке (најчешће су то Срђан Богосављевић из Стратеџик маркетинга, за кога се каже да редовно саветује Демократску странку, а онда и Милка Пузигаћа из Скена, Зоран Лучић из Цесида и Србобран Бранковић из Галупа), дају процене да Косово Србима и није тако битно. Тако Полт уочи референдума о Уставу Србије јавља да Коштуница игра на косовску карту, иако је Косово битно "само за десет посто оних који ће гласати за нови устав".

Треба рећи и оно што је познато свима који су некада присуствовали Богосављевићевим презентацијама да је своје анализе за потребе амбасаде увек допуњавао објашњењем да је Србима Косово негде на петом месту по важности у редовним анкетама, али да увек избија у први план и на прво место уколико се на Косову нешто деси, ако тамо избије нека криза – но тог дела процене нема у досад прочитаним депешама.

Но чини се да је Тадић ипак давао Американцима неку основу да верују да косовско питање сагледава другачије од Коштунице. На пример, док Коштуница у сусретима са Американцима редовно потезе правне аргументе, Полт каже да им Тадић саопштава како он у очима бирача неће нужно "изгубити Косово" уколико током избора добије чланство у Партнерству за мир (та се нада обистинила) и ако црква и мањине на Косову добију "одговарајуће гаранције". То се дешава на једном састанку са високим функционером Стејт департмента, Данијелом Фридом, а Американци одлучују да то схвате веома озбиљно и да из тога извуку далекосежне закључке.

Реч је о оном Данијелу Фриду који ће, иначе, погрешно закључити да се Руси само цењкају око Косова, до ког им заправо није нарочито стало, и да ће у последњем тренутку одустати од претње ветом у Савету безбедности у замену за неку опипљиву корист за себе. Та је погрешна процена отишла на ђубриште историје, а Данијел Фрид се више не бави нашим просторима, барем не у Стејт департменту.

Уочи Фридовог доласка, Полт му у марту 2007. године јавља да, по његовом мишљењу, српски лидери погрешно тумаче "разумљиво одсуство одушевљења у народу због предстојећег губитка Косова" као да је то неко "егзистенцијално питање" за просечног Србина. Није, вели Полт, иако јесте управо идеално за "омиљени српски спорт, завереничке теорије". То је отприлике и време када Полт почиње да јадикuje због тога што ЛДП Чедомира Јовановића, једина политичка групација спремна да призна да је Косово изгубљено, представља само "мали контра" глас у "националистичкој дивљини".

Тадић налази начина да сугерише да у јавности мора да се држи строго и тврдо, али да ће на крају да се "одговорно понесе" према исходу косовског питања. Полт превентивно саветује Фриду да Тадићу убаци у главу представу о томе да би руски вето у Њујорку у ствари био лош исход за Србију и да би Тадић тада морао да се суочи "са другим дипломатским потезима и са компликованијом косовском стварношћу" – шта год то значило.

КО СЛУША ГЛАС НАРОДА: Претходно је у Београд, у фебруару, долазио овлашћени амерички преговарач за Косово Френк Визнер, који се састао са "напредним Србима" у лику Мирољуба Лабуса, Весне Пешић и Горана Свилановића. Покушавају да се за сто изнесе питање евентуалне поделе, на шта им Визнер показује како пролази та врста преговарачке тактике. Његова показна вежба гласи: подела би угасила српско постојање на Косову. Из депеше се не да видети да ли су "прогресивни саговорници", како их Полт назива, питали Визнера шта под тим "гашењем" подразумева, и како је могуће да се Америка, као светионик слободе, са српским нестајањем на Косову наизглед тако лако мири. Сазнајемо да Пешићева мисли да би требало барем мало ослабити строге процедуре на граничним прелазима како би се "избегла дестабилизација". Она верује да би одлагање столице за Косово у УН било добро, а Горан Свилановић мисли да би било потребно да се Албанцима та столица ускрати док се "јавно мњење не припреми".

Американци поново почињу да се нервирају због Тадића када у децембру 2008. у амбасаду стиже вест да председник размишља о пролећним изборима зато што му Г17 иде на нерве (избија афера "Кришто"). Отправница послова Џенифер Браш дала је себи

одушка у депеши од 3. децембра у којој је обавестила Стејт департмент да унутар Демократске странке постоји "склоност ка политичком интригарењу", да председник Србије размишља о изборима како би "консолидовао растућу популарност ДС-а" и уклонио Млађана Динкића из Владе, ког би заменио Либерално-демократском партијом Чедомира Јовановића или Српском напредном странком Томислава Николића. У то су је увериле успутне анализе Ивана Андрића и Чедомира Антића (први је препричао разговор са Тадићем који му се жалио на Г17, а други јој је протумачио Николићеве изјаве о томе да ће помоћи Влади "ако се реши мафијаша" у својим редовима) и Влајка Сенића (опаска о негативној динамици у односима између ДС-а и Г17). Брашова закључује да би таква одлука била "катастрофална" и да показује до које мере је председник Тадић "у раскораку са изборним телом". Влада је, по њој, потпуно укочена јер се политичари троше све време на "непотребно политичко маневрисање", да су се грађани Србије одлучили за Европу и да би требало слушати "глас народа", а не интригарити.

ПРАГМАТИЧАН ПРИСТУП: Американце је тешко задовољити, али изванредан плезир им пружају збивања у Српској православној цркви, у којој сличне наде као за Тадића везују за владика Теодосија, чији се "практични приступ" црквеној догми да Косово мора остати део Србије огледа у томе што пред Американцима истиче да је црква до сада преживела све, од Турака до комунизма, па ће тако бити и са "новим статусом" Косова. Американци се надају да ће Православна црква прихватити статус какав већ има у Хрватској и да ће јој, под "умереним" владикама и новим, "неантагонистичним" патријархом, бити главно да не изгуби имања на Косову.